

Somut Olmayan Kültürel Miras Araştırmalarında Koruma-Kullanma ve Turizm

Bedriye Çilem Soylu^{1**} Bayram Şahin²

¹ Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye, bedriyecilemsoylu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8294-1036

² Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Balıkesir, Türkiye, bsahin@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1911-9066

Öz

Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle yerel kültürler olumsuz etkilenmiş, kültürel değerler tek tipleşme, bağlamından koparılma, aşırı ticarileştirme tehditleri ile karşı karşıya kalmıştır. Ekonomik kaygılarla gelenekselliğin korunamaması, fabrikasyon üretime geçilmesi, turizmin bir araç değil, amaç olarak görülmesi sonucunda somut olmayan kültürel miras değerlerini korumak gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Dolayısıyla söz konusu değerlerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bilimsel araştırmalara da konu olmuştur. Bu çalışmada hem somut olmayan kültürel miras ile ilgili hem de somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili ulusal yazında yer alan tez ve makaleler ele alınmıştır. Bu doğrultuda DergiPark, Google Akademik, EBSCO ve ULAKBİM veri tabanları ile YÖK Ulusal Tez Merkezi taranmış ve ulaşılan çalışmalar çeşitli ölçütlere göre incelenmiştir. Daha sonra bu çalışmalar içerisinde somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik olan çalışmalar benzer ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Tespit edilen çalışmaların incelenmesi sonucu elde edilen bulgular doğrultusunda tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Koruma, Sürdürülebilirlik, Turizm, Bibliyometrik Analiz

Protection- Usage and Tourism in Intangible Cultural Heritage Research

Abstract

With the influence of globalization and technological developments, local cultures have been adversely affected, and cultural values have faced the threats of standardization, decontextualization, and excessive commercialization. It has become increasingly difficult to protect intangible cultural heritage values as a result of not being able to preserve tradition due to economic concerns, switching to fabricated production, and seeing tourism as a goal rather than a tool. Therefore, protecting and ensuring the sustainability of these values has also been the subject of scientific studies. In this study, theses and articles in the national literature regarding both intangible cultural heritage and the preservation and sustainability of intangible cultural heritage have been analyzed. In this context, DergiPark, Google Scholar, EBSCO and ULAKBİM databases and YÖK National Thesis Center have been scanned and the sources obtained have been examined according to various criteria. Afterwards, among these studies, studies on the protection and sustainability of intangible cultural heritage have been evaluated according to similar criteria. Discussions and suggestions have been presented in line with the findings obtained as a result of the examination of the identified studies.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Preserve, Sustainability, Tourism, Bibliometric Analysis

önerilen atf/cite this article as

Soylu, B. Ç, & Şahin, B. (2023). Somut Olmayan Kültürel Miras Araştırmalarında Koruma-Kullanma ve Turizm. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 359-377.

**Sorumlu yazar e-posta/ Corresponding author e-mail: bedriyecilemsoylu@gmail.com

Literatür Araştırması

Cilt 7, Sayı 2, 2023
ss. 359-377

Gönderim : 05.01.2023
1. Düzeltme: 25.04.2023
Kabul Tarihi: 12.06.2023

Literature Review

Vol 7, No 2, 2023
pp. 359-377

Received : 05.01.2023
Revision1: 25.04.2023
Accepted: 12.06.2023

GİRİŞ

Endüstri devrimiyle doğal ve tarihi çevrede meydana gelen tahribatlar ve savaşların sebep olduğu yıkımlar sonucunda koruma olgusu bir politika olarak dünya gündeminde yerini almıştır. Koruma eyleminin nesnesi olan kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması toplumların temel sorumluluğu, gelecek kuşakların da bu mirasla buluşması temel hakları haline gelmiş olup, (Sürücü & Başar, 2016) insanlığın ortak sorunu ve üzerinde önemle durulması gereken bir konu olmuştur (Gürpınar, 2001).

Kültürel mirası koruma olgusu geçmişten bugüne incelendiğinde, 1850 yılından sonra koruma anlayışının geliştiği görülmekte ve bu anlayışa göre amaç var olanı uzun süre koruyabilmektir (Ashworth, 1994). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) 1945 yılında kurulmasıyla ülkelerin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlerin korunması ve tanıtılmasına yönelik çeşitli adımlar atılmıştır. UNESCO'nun kurulmasının ardından kültürel mirasın korunmasına yönelik önemli kuruluşlardan olan Uluslararası Müzeler Birliği (ICOM, 2017) 1946 yılında ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS, 2017) 1956 yılında kurulmuştur. Bu aralıkta kültürel mirasın silahlı çatışma veya doğal afet gibi durumlardan korunması, UNESCO'nun kültür çalışmalarında odak nokta olan en önemli konulardan biri olmuş ve 1954 yılında "Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022). Venedik Tüzüğü'nün 1964 yılında oluşturulmasıyla korumanın kapsamı ve uluslararası ortak ilkeler belirlenmiş, Venedik Tüzüğü ülkelerin koruma anlayışında temel teşkil etmiştir. 16 Kasım 1972 tarihinde ise, "Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme" imzalanmıştır. Bu sözleşmeyle üstün evrensel değere sahip doğal ve kültürel alanların muhafaza edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır.

Kültürel mirasın korunması, özellikle 2000'li yıllarda dünyada en çok dikkat çeken konulardan biri olup çeşitli organların çalışmalarında odak nokta olmuştur. Korumaya yönelik çeşitli düzenlemelerin yanı sıra kültürel mirasın korunması artık insan hakları ile beraber değerlendirilmeye başlanmıştır (Dağıstan Özdemir, 2005:20). Folklor kavramı ile ortaya çıkan ve gelişen somut olmayan kültürel mirasın korunması düşüncesi, 1972 yılında kabul edilen "Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme"nin hazırlık çalışmaları sürecinde uluslararası bir araca dönüşmüş (Oğuz, 2009) ve 2003 yılında UNESCO tarafından "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" kabul edilmiştir. Türkiye 2006 yılında bu sözleşmeye taraf olup, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması ve korunması adına yürütülen çalışmalara katkı sunmaya başlamıştır. Sözleşme ile bütün kültürel unsurların eşit bir şekilde değer görmesi sağlanmıştır. Öte yandan, sözleşmede kültürel değerlerin yalnızca buldukları ülkeye değil bütün insanlığın ortak ürünü olduğu düşüncesi vurgulanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013: 8). Metnin bu aşamasında sonra, somut olmayan kültürel mirasın "SOKÜM" olarak kısaltması kullanılacaktır.

SOKÜM unsurlarının korunmasında metalaşma, özgünlüğünü yitirme gibi tehditler çeşitli araştırmalarda tartışılmıştır. SOKÜM'ün özellikle turistik ürün olarak özünden uzak bir biçimde pazarlanmasının ve kullanılmasının, söz konusu değerleri yok olma tehdidiyle karşı karşıya bıraktığı söylenebilir. Ancak, planlı ve kontrollü bir şekilde SOKÜM'ün turizme kazandırılması, hem kuşaktan kuşağa aktarımda etkili olabileceği hem de yerel halk açısından ekonomik, sosyal ve kültürel faydalar sağlayabileceği söylenebilir. Bu araştırmanın amacı SOKÜM ve SOKÜM'ün korunmasını ele alan tez ve makalelerin nasıl bir gelişim gösterdiğini, mevcut durumunu ve turizm ile ilişkisini bu araştırmalara aracılığıyla ortaya koymaktır. Bu anlamda geleceğe dair çıkarımlarda bulunulması ve yapılacak araştırmalara öngörü sağlaması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. SOKÜM konusunda ulusal yazında yayımlanmış makaleler yıllara, dergilere ve dergilerin türlerine göre incelenirken, tezler yıllara, enstitülere, üniversitelere, türlerine ve anabilim dallarına göre incelenmiştir. Sonrasında, SOKÜM'ÜN korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar benzer ölçütlere göre incelenmiş ve değerlendirilmiştir. SOKÜM'ün yaşatılarak korunması, gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılması gerekliliği ve bu değerleri tehdit eden unsurların tespit edilmesi önemli bir konu olmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada SOKÜM'ün korunmasına yönelik yaklaşımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Özellikle SOKÜM'ün yaşatılmasında "koruma-kullanma dengesi ne şekilde olmalı?" probleminin alan yazında nasıl incelendiği değerlendirilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

SOKÜM, nesilden nesle aktarılan ve topluluklar tarafından kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımlanan sözlü gelenekleri, gösteri sanatlarını, ritüelleri ve etkinlikleri ifade etmektedir (UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, 2022). SOKÜM'ün, somut kültürel mirasa göre daha hassas olduğu ve dolayısıyla icra bağlamında yok olma ihtimalinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda gerekli koruma planları geliştirilmeli, genç kesim ve toplumun katılımı sağlanmalıdır (Altunsabak, 2015: 5). Nitekim son yıllarda SOKÜM'e yönelik bilinç ve ilgi giderek artmakta ve bu da bu konuda yapılan araştırmaların artmasını sağlamaktadır (Kim vd., 2019). Böylece somut olmayan değerler yaşatılarak korunacak ve nesilde nesle aktarımı daha kolay olacaktır. Ekici (2004: 10) hızla tüketilip yok edilen, yeni nesillerce sahip çıkılmayan değerlerin eski binalar gibi kendi kendine yıkılıp yok olacağını ve SOKÜM unsurlarının korunmasının, mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanmasıyla mümkün olacağını belirtmiştir. Öksüz Kuşçuoğlu & Taş'a (2017) göre kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yaşatılması yani günlük hayatın içine dahil edilmesi, ekonomik bir boyut kazandırılması ve gelecek kuşaklara taşıma amacıyla ilerlenmesi gerekmektedir. Koruma ilkeleriyle uyumlu ve toplum beraberinde yapılması temel prensip olmalıdır. Kısacası sözleşmede de benimsenen koruma kavramına göre dondurarak korumadan ziyade "yaşatarak" koruma anlayışı hâkim olmalıdır (Gürçayır Teke, 2018).

SOKÜM değerlerinin korunması düşüncesi tüm bilim insanlarının ortak düşüncesi olup, yaklaşım, yöntem ve strateji olarak farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalarda toplumun mirasın bir paydaşı olduğu ve mirasın korunması sürecine aktif olarak katılması gerektiği öne sürülmektedir (Cominelli & Greffe, 2012; Keitumetse, 2014; Kwon, 2017; Yan & Chiou, 2021). Bazı araştırmalarda önemli bir koruma önlemi olarak eğitim vurgulanmaktadır (Ott vd., 2015; Wang, 2019). Bazı araştırmalarda ise, teknolojik gelişmeler mirası korumada bir araç olarak görülmeye başlanmıştır (Cozzani vd., 2017; Kim vd., 2019 Piccialli & Chianese, 2017). SOKÜM ve turizm ilişkisinin olumlu ve olumsuz yönleriyle ele alındığı çeşitli araştırmalar da mevcuttur (Ayvacı & Gülcan, 2021; Belber & Sözbilen, 2019; Kim vd., 2019a; Pelit & Türkoğlu, 2019; Qiu vd., 2020;).

SOKÜM değerleri kültür turizmine renk katan ve tamamlayan değerler olarak ülke turizminde önemli bir yere sahiptir. Bu değerler yaşatıldıkça korunmakta ve böylelikle yok olmamaktadır (Ar & Çelik Uğuz, 2015). Ancak, SOKÜM değerlerinin turizm amacıyla kullanılmasının getirdiği en önemli endişelerden birisi metalaşmadır. SOKÜM unsurları, turistlerin tatmin edilmesinde etken bir turizm ürünü olarak kolaylıkla metalaştırılmaktadır (Kim vd., 2019a). SOKÜM'ün korunması ve metalaştırılması arasındaki çatışma, disiplinler arası alanda son yıllarda daha çok üzerinde durulan bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Medina'ya (2003) göre ekonomik değer artması miras unsurlarını metalaştırmaktadır. Ticari kaygılar nedeniyle mirasın özünden uzaklaştırılması, kültürel yozlaşmayı beraberinde getirerek olumsuz etkilere neden olmaktadır (Çapar & Yenipınar, 2016). Ölçer Özünel'in (2017) "karanlık yüzler" olarak adlandırdığı risk alanları içerisinde; miras unsurlarını bağlamından koparma, aşırı ticarileştirilme, dondurma, turistifikasyon, müzefikasyon, çevresel kaynak istismarı ve kurumlar arasında iletişim eksikliği gibi konuların olduğunu ifade etmiştir. Metalaştırma, SOKÜM'ün yerel toplum için temel anlam ve önemini yok etmekte ve yerel halkın kültürel değerlerine karşı olan duygusunu azaltmaktadır (Zhou vd., 2015). Qiu vd. (2020) turizmin gelişmesini, SOKÜM'ü canlandırmanın önemli bir aracı olarak görmektedir. Ancak, bu gelişmenin SOKÜM değerlerinin yaşam durumunu iyileştirebilse de diğer yandan, özgünlüklerini tehlikeye atabilecek ve onları asıl değerlerinden uzaklaştırabilecek aşırı ticarileşmeyi ortaya çıkaracağını savunmaktadır. Oysaki miras turizmi açısından özgünlük sadece büyük önem taşımamakta, aynı zamanda miras turizminde sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmaktadır (Boyd, 2002). Bunun aksine, Cohen (1988) turizmde metalaştırmanın geleneklere talep yarattığını veya onlara değer atfederek gelenekleri koruyabileceğini savunarak, metalaştırmanın bir kültürün genellikle gelişirken değil, turizmden önceki dış güçlerin etkisi nedeniyle zaten düşüşteyken söz konusu olacağını ileri sürmüştür. Bu koşullar altında, bir turist pazarının ortaya çıkması, yok olacak bir kültürel geleneğin korunmasına katkıda bulunacağını ve aksi takdirde kaybedebilecekleri yerel kimliği sürdürmelerini sağlayacağını ifade etmiştir. Diğer yandan Cohen & Cohen, (2012: 2191), miras turizmine artan ilgi ile hükümetlerin, toplulukların veya bireysel girişimcilerin miras alanlarından yararlanmasıyla bir "miras endüstrisi"

oluşturulduğu ve mirası koruma ile turizmin gelişimi arasında bir çelişki olduğunu belirtmiş, artan ticarileştirme veya kontrolsüz turist erişiminin kültürel mirasa karşı tehdit olduğunu öne sürmüşlerdir. Nitekim özellikle el sanatları gibi SOKÜM kapsamında yer alan değerlerin özgünlüğünden uzak bir şekilde geleneksel üretimin yerini seri üretime bırakması en büyük tehdit unsurlarından birini oluşturmaktadır (Şahin vd., 2021).

Kültürel değerlerin turizmde pazarlanmasında “otantik kültürel” olarak ifade edilen deneyim öne sürülmektedir. Ancak, küreselleşen turizmde yerel kültürlerin ve geleneklerin turizmde tüketilmesiyle gerçek otantiklikten, sahnelenen otantikliğe doğru eğilim gerçekleşmektedir (Varol, 2007). Sahnelenen otantiklik kavramını ortaya atan MacCannell’e (1973) göre turistler aslında sahte deneyimlerden ziyade gerçek bir otantik deneyim arayışı içerisinde. Ölçer Özünel, (2011) bu çerçevede ele alınabilecek sorunları; kimi otellerde otantiklik adına düzenlenen “Türk geceleri”, plastik terlik ve soğuk göbek taşı olan “Türk hamamları”, plastik ve bambu sandalyeli “gözleme çadırları”, yöresel turlar adı altında yapılan deve turları, hediyelik eşya olarak tezgahlarda yer alan Çin malı eşyalar şeklinde sıralamıştır. Özetle kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin sağlanamamasındaki temel sebeplerden bazıları bu değerlerin metalaştırılması, kültürel değişim yaşanması, kültürel mirasa sahip olan topluluğun onayı olmadan, mirasın amaçları dışında kullanılması şeklinde yaşanan kültürel hırsızlık ve tüm bunlar sonucunda yerli halk ile turistler arasında oluşan çatışma olarak ifade edilebilir (Timothy, 2011).

Bibliyometrik Analiz

Bibliyometri, matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanmasıdır (Pritchard, 1969: 348). Bibliyometrik analiz ise, belgelerin veya yayınların yazar sayısı, yayınlandığı dergi, konusu, yayın bilgisi vb. özelliklerinin niceliksel olarak analiz edilmesidir (Yılmaz, 2017:66). Aynı zamanda, bilimsel çalışmaların etkinliğini ölçmekte ve niteliksel olarak sorgulamaktadır (Al & Soydal, 2012). Bibliyometrik analiz ile herhangi bir alanda yayınlanmış çalışmalar pek çok parametreye göre incelenmekte ve elde edilen sonuçlarla disiplinlere göre farklılıklar karşılaştırılabilmektedir (Çiçek & Kozak, 2012:736). Ayrıca, incelenen alanla ilgili çalışmaların mevcut durumu, yönelimi ve gelişimi bibliyometrik çalışmalarla ortaya koyulmaktadır. Bibliyometrik analiz bu yönüyle, çalışmaların sınıflandırılmasını ve onları daha iyi analiz etme imkânı sağlamaktadır (Zeren & Kaya, 2020). Dolayısıyla bibliyometrik analiz ile SOKÜM’e ve korunmasına yönelik çalışmaların hangi yönde ilerlediğini, konuların nasıl ele alındığını ve hangi yönde geliştirilebileceği konusunda sonraki araştırmalara öngörü imkânı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, SOKÜM’e yönelik yapılan bibliyometrik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Baytok vd. (2021) çalışmasında Türkiye’de SOKÜM ile ilgili yayınlanmış tez, makale ve bildiri olmak üzere toplamda ulaşılan 211 yayını çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. SOKÜM’ün korunmasına yönelik ise, yalnız bir tane bibliyometrik çalışmaya rastlanmıştır. Turhan Tuna & Saral (2018) eğitim

alanında SOKÜM'ün korunmasına yönelik tez, makale ve bildiri olmak üzere toplamda 38 çalışmayı incelemiştir. Özellikle genç kuşaklarda duyarlılığın ve farkındalığın artırılması adına daha fazla çalışma yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Yabancı alan yazında da benzer şekilde az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Su vd. (2019) çalışmasında Web of Science (WoS) veri tabanı aracılığıyla ulaşılan SOKÜM ile ilgili 249 makaleyi incelemiştir. Tüm makalelerin bibliyometrik analizi için CiteSpace analiz yazılımı kullanılmıştır. Araştırmada temel olarak mirasın korunması, miras alanı, miras yönetimi, miras politikası ve mirasın uluslararası hale getirilmesi konularına odaklanılmıştır. SOKÜM konusunda bibliyometrik çalışmaların sınırlı olduğu belirtilmekle birlikte, son yıllarda araştırmaların odak noktasının yaratıcı miras turizmi, mirasın korunması ve geliştirilmesinde toplum katılımı ve mirasın özgünlüğü olduğu tespit edilmiştir. Chen vd. (2023) SOKÜM turizmine yönelik bibliyometrik bir çalışma yapmıştır. CNKI veri tabanından (China National Knowledge Infrastructure) 381 makale ve Web of Science veri tabanından ulaşılan 545 makale CiteSpace yazılımı ile analiz edilmiştir. Çalışmada, farklı kültürel geçmişler altında SOKÜM turizmi araştırmaları sistematik olarak özetlenmiştir. Çin ve yabancı dergilerde yayınlanan makaleler karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada ise, SOKÜM ile ilgili yerli yazında yer alan çalışmalar farklı değişkenlere göre incelenmiş, SOKÜM'ün korunmasına dikkat çekilmiş ve bu konuda turizmin rolünün nasıl değerlendirildiği ortaya koyulmak istenmiştir.

YÖNTEM

Bu araştırmada SOKÜM ile ilgili ulusal yazında yayımlanmış makaleler yıllara, dergilere ve dergilerin türlerine göre incelenirken; tezler yıllara, enstitülere, üniversitelere, türlerine ve anabilim dallarına göre incelenmiştir. Araştırmada belirli bir yıl sınırı alınmamış olup veriler 2003-2022 yılları arasında yayımlanan çalışmaları kapsamaktadır. Bu doğrultuda YÖK Ulusal Tez Merkezinde ve DergiPark, Google Akademik, EBSCO, ULAKBİM veri tabanlarında yer alan SOKÜM ve SOKÜM'ün korunması ile ilgili bilimsel yayınlar nitel araştırma yöntemlerinden olan bibliyometrik analiz ile değerlendirilmiştir. Bibliyometrik analiz ile belli bir alana ilişkin yapılmış çalışmaların gelişiminin ve artış hızının incelenmesi, ülkelerin ve kurumların bilimsel yayın performanslarının mevcut durumunun değerlendirilmesi amaçlanır. Kısacası, çalışmalar önce nicelik sonra da nitelik açısından değerlendirilmektedir (Çelebi vd., 2020). Dolayısıyla araştırmanın amacı doğrultusunda bibliyometrik analiz yöntemi olarak ilişkisel teknikler kullanılmıştır. Araştırmalar arasındaki ilişkileri ele alan bu teknikler araştırmacılar ve okuyucular için incelenen alanın entelektüel ve sosyal yapısını anlamada ve yeni araştırma konuları geliştirmede avantaj sağlamaktadır (Benckendorff & Zehrer, 2013).

Yukarıda belirtilen veri tabanları aracılığıyla tarama yapılırken özellikle çalışmaların başlığında "somut olmayan kültürel miras" ve "somut olmayan kültürel mirasın korunması/sürdürülebilirliği" kavramının yer almasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik mevcut makalelerde en sık tekrar eden kelime frekansları kaynakça kısmı çıkarılarak Voyant Tools yazılımı

aracılığıyla tespit edilmiştir. Voyant Tools; metin analizi ve görselleştirme araçlarından oluşan web tabanlı bir uygulamadır (Cortés-Sánchez, 2017: 20). DergiPark, Google Akademik, EBSCO, ULAKBİM veri tabanlarında ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde erişime açık olan SOKÜM alanında yazılmış 203 makale ve 172 tez olmak üzere toplamda ulaşılan 375 çalışma incelenmiştir. SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliğine ilişkin ise, 25 makale ve 19 tez incelenmiştir. Bu çalışmalar incelenirken aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- SOKÜM konulu tezlerin ve makalelerin yıllara göre gelişimi nasıldır?
- SOKÜM konulu tezlerin anabilim dallarına, enstitülere ve üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
- SOKÜM konulu makalelerin dergilere ve dergilerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
- SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili yayımlanan tezlerin yıllara, üniversitelere ve anabilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
- SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili yayımlanan makalelerin dergilere ve yazar sayısına göre dağılımı nasıldır?
- SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliği ile ilgili çalışmalarda turizm nasıl değerlendirilmiştir?

BULGULAR

Ulusal yazında yer alan SOKÜM alanında yayımlanmış makalelerin yıllara, dergilere ve dergilerin türlerine göre dağılımları ile tezler yıllara, enstitülere, üniversitelere, türlerine ve anabilim dallarına göre dağılımları tablolar şeklinde verilmiştir. Tablo 1'de tezlerin türlerine ve bağlı olduğu enstitülere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Tezlerin Türlerine ve Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Sosyal Bilimler Enstitüsü	99	22	121
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	17	3	20
Fen Bilimleri Enstitüsü	9	1	10
Eğitim Bilimleri Enstitüsü	10	2	12
Diğer	9	-	9
Toplam	144	28	172

YÖK Ulusal Tez Merkezi taraması sonucunda konu başlığında, anahtar kelimesinde "somut olmayan kültürel miras" veya kısaltması geçen ve bu alana ilişkin unsurların konu olduğu çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir. Bu anlamda 144 yüksek lisans tezi ve 28 doktora tezi olmak üzere toplamda 172 teze erişilmiştir. Doktora düzeyindeki tezlerin sınırlı kaldığı söylenebilir. SOKÜM konulu lisansüstü tezlerin enstitülere göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada Sosyal Bilimler Enstitüsünün geldiği görülmektedir. Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı olarak yürütülmüş 121 tane lisansüstü tez olduğu görülmektedir. Bu tezlerin 99'u yüksek lisans tezi iken, 22'si

doktora tezidir. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne bağlı 20, Fen Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı 10 ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı 12 tez bulunmaktadır.

Tablo 2. Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalı	Sayı
Türk Halk Bilimi/Halk Bilimi	34
Türk Dili ve Edebiyatı	29
Turizm İşletmeciliği	20
Mimarlık	7
Diğer	82
Toplam	172

Tablo 2'de SOKÜM konulu lisansüstü tez sayılarının anabilim dallarına göre dağılımı verilmiştir. Anabilim dalları tezlerde belirtildiği şekilde gruplandırılmıştır. Tablo 2'ye bakıldığında SOKÜM konulu tezlerin en fazla Türk Halk Bilimi (34) anabilim dalında yer aldığı görülmektedir. Türk Halk Bilimi anabilim dalını, Türk Dili ve Edebiyatı (29), Turizm İşletmeciliği (20) ve Mimarlık (7) anabilim dalları takip etmektedir. Diğer anabilim dallarına bağlı 82 tez bulunmaktadır.

Tablo 3. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Sayı	Üniversite	Sayı
Gazi Üniversitesi	21	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	12	Pamukkale Üniversitesi	3
Süleyman Demirel Üniversitesi	7	Başkent Üniversitesi	4
Kastamonu Üniversitesi	6	Karabük Üniversitesi	5
Hacettepe Üniversitesi	6	Erciyes Üniversitesi	2
Ankara Üniversitesi	5	Kadir Has Üniversitesi	2
Eskişehir Anadolu Üniversitesi	5	Afyon Kocatepe Üniversitesi	3
Kırıkkale Üniversitesi	5	Gümüşhane Üniversitesi	3
İstanbul Üniversitesi	3	Bartın Üniversitesi	2
Selçuk Üniversitesi	3	Mersin Üniversitesi	2
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	7	Balıkesir Üniversitesi	2
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3	Çukurova Üniversitesi	2
Yıldız Teknik Üniversitesi	3	Ege Üniversitesi	4
Dokuz Eylül Üniversitesi	4	Diğer	42
Toplam		172	

Tablo 3 incelendiğinde SOKÜM ile ilgili en fazla lisansüstü tezin bağlı olduğu üniversiteler arasında ilk sırada Gazi Üniversitesi (21) ve ikinci sırada 2018 yılında Gazi Üniversitesi'nden ayrılan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (12) bulunmaktadır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'ni sırasıyla, Isparta Süleyman

Demirel Üniversitesi (7), Kastamonu Üniversitesi (6) ve Hacettepe Üniversitesi (6) takip etmektedir.

Tablo 4. Tez ve Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Tez	Makale
2003-2005	-	3
2006-2008	1	9
2009-2011	10	12
2012-2014	6	26
2015-2017	31	37
2018-2022	124	116
Toplam	172	203

Çalışmaların 2003-2021 yılları arasındaki sayısal dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. SOKÜM alanında ilk makalenin 2003 yılında, ilk tezin ise, 2007 yılında yayımlandığı görülmektedir. Bu kapsamda araştırmada 2003 yılı ile 2022 yılları arasında yürütülmüş olan çalışmalar yer almaktadır. Bu tarih aralığında ulaşılabilen 183 makale ve 172 tez çalışması bulunmaktadır. 2003-2005 yılları arasında 3 makaleye ulaşılmıştır. 2006-2008 yılları arasında 9 makaleye ve 1 teze, 2009-2011 yılları arasında 12 makaleye ve 10 teze, 2012-2014 yılları arasında 26 makaleye ve 6 teze, 2015-2017 yılları arasında 37 makaleye ve 31 teze ulaşılmıştır. Her yıl bir önceki yıla göre artış gösteren SOKÜM ile ilgili çalışmalar özellikle 2018-2022 yılları arasında en yüksek sayıya ulaşmıştır. 2018-2022 yılları arasında 116 makale ve 124 tez yayımlanmıştır.

Tablo 5. Makalelerin Dergilere Göre Dağılımı

Dergi	Sayı
Millî Folklor	50
Turkish Studies	9
Art-e Sanat Dergisi	4
Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi	3
Journal of Academic Social Science Studies	3
Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi	3
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi	5
Diğer	126
Toplam	203

Tablo 5'te SOKÜM ile ilgili makalelerin dergilere göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılım incelendiğinde SOKÜM konulu en fazla makale yayımlayan derginin Millî Folklor dergisi olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Dergilerin Türlerine Göre Dağılımı

	Sayı	Makale Sayısı
Alan Dergisi	109	192
Enstitü Dergisi	9	11
Toplam	118	203

Tablo 6’da görüldüğü üzere makaleler 9 enstitü dergisinde ve 109 alan dergisinde yayımlanmıştır. Alan dergilerinde 192 makale yayımlanırken, enstitü dergilerinde ise, 11 makale yayımlanmıştır.

Tablo 7. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliğine Yönelik Tezlerle İlişkin Bilgiler

Anabilim dalı	Sayı	Üniversite	Sayı	Yıllar	Sayı
Coğrafya	2	Ege Üniversitesi	1	2007	1
Mimarlık	4	Süleyman Demirel Üniversitesi	1	2010	1
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik/ Turizm İşletmeciliği	2	Balıkesir Üniversitesi	1	2015	3
Türk Halk Bilimi	4	Gazi Üniversitesi	1	2016	1
Kültürel Mirası Koruma	1	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	3	2017	1
Kültür Varlıklarını Koruma	1	Mersin Üniversitesi	1	2018	3
Kültürel Çalışmalar	1	Anadolu Üniversitesi	1	2019	2
İşletme	2	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	1	2020	1
Müzikoloji ve Müzik Teorisi	1	Erciyes Üniversitesi	1	2021	2
Kültürel Miras ve Kültür Yönetimi	1	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	2022	4
Enstitü		Bilecik Üniversitesi	2		
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	2	Kafkas Üniversitesi	1		
Fen Bilimleri Enstitüsü	5	Dokuz Eylül Üniversitesi	1		
Sosyal Bilimler Enstitüsü	12	İstanbul Teknik Üniversitesi	1		
Tez Türü		Yıldız Teknik Üniversitesi	1		
Yüksek Lisans	17	Ankara Üniversitesi	1		
Doktora	2				

SOKÜM’ün korunmasına yönelik tezlerle ilişkin bilgiler Tablo 7’de verilmiştir. Erişilen tezlerin 17’si yüksek lisans, 2’si doktora tezidir. Bu tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde ilk olarak 2007 yılında 1 tezin yayımlandığı ve 2010 yılına kadar yayımlanmış bir teze ulaşılmamış olup 2015 yılından itibaren bu konuya ilişkin her yıl tez yayımlandığı görülmektedir. Tezlerin anabilim dallarına göre dağılımı

incelendiğinde, en fazla mimarlık ve Türk halk bilimi anabilim dalı olduğu görülmektedir. Tezlerin enstitülere göre dağılımlarında en fazla sosyal bilimler (12) enstitüsüne bağlı olduğu görülmektedir. Üniversitelere göre dağılımında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (3) başta olmak üzere diğer üniversiteler tabloda yer almaktadır.

Tablo 8. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliğine Yönelik Makalelere İlişkin Bilgiler

Yazar Sayısı	Yıllar		
Tek Yazar	12	2003	1
İki veya daha çok	13	2008	1
Dergi		2009	1
Millî Folklor	11	2013	3
Art-e Sanat Dergisi	1	2015	1
Turkish Online Journal of Design Art and Communication	1	2016	1
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi	2	2017	1
Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi	1	2018	4
Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research	1	2019	2
MSKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi	1	2020	3
İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi	1	2021	4
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi	1	2022	3
Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi	1		
Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi	1		
Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi	1		
Erciyes Akademi	1		
Littera Turca Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi	1		

SOKÜM'ün korunmasına yönelik DergiPark, Google Akademik, EBSCO ve ULAKBİM veri tabanları taranmış ve toplamda 25 makaleye ulaşılmıştır. Tablo 8'de belirtildiği üzere, bu makalelerin 12 tanesi tek yazarlı, 13 tanesi ise, iki veya daha çok yazarlıdır. Makalelerin dergilere göre dağılımına bakıldığında makalelerin yarısının Millî Folklor dergisinde yayınlandığı görülmektedir. Makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde; ilk makalenin 2003 yılında yayınlandığı ve sonrasında 2008, 2009 yıllarında birer makale yayınlandığı görülmektedir. Konuya ilişkin nispeten makale sayısındaki artış 2018 yılından itibaren gerçekleşmiştir.

dağılımına bakıldığında, en çok Millî Folklor dergisinin ön plana çıktığı ve makalelerin özellikle 2018 yılından itibaren nispeten artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Voyant Tools programı aracılığıyla SOKÜM'ün korunmasına ilişkin makalelerde en sık kullanılan kelimeler tespit edilmiştir. Somut olan veya olmayan, kültürel miras, kültür, miras gibi kelimelerin en sık tekrar eden kelimeler olması beklenen bir sonuçtur. Ancak, bu kelimelerin dışında sık kullanılan kelimelerin koruma, korunma, eğitim-öğretim, ders, sürdürülebilirlik ve turizm olduğu tespit edilmiştir. Nitekim bilimsel alanda bu konular üzerine tartışmaların yoğunlaştığı ve dolayısıyla ilgi duyulan konuların veya problemlerin bu konular çerçevesinde tartışıldığı ifade edilebilir.

SOKÜM'ün korunmasına yönelik mevcut makalelerde genel olarak, somut ve somut olmayan kültürel mirasın bir bütün şeklinde düşünülmesi gerektiği, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda bütünleşik bir koruma yaklaşımı benimsenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Metin Basat, 2013; Akyıldız & Olgun, 2020). SOKÜM değerlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarımının sağlanmasında etkili ve önemli bir araç olarak eğitimin sistemli ve planlı bir şekilde sağlanması gerektiğini vurgulayan araştırmalar bulunmaktadır (Kutlu, 2009; Saral & Turhan Tuna, 2020). Zeren Akbulut (2021) Türk Okçuluğu özelinde okçuluk geleneğinin güncel öğretim programlarına entegre edilmesine yönelik sunduğu metodoloji ile mirasın gelecek nesillere aktarılmasında ve korunmasında yeni alanlar sağlayabileceğini öne sürmektedir. El sanatlarının korunmasına yönelik yapılan araştırmalarda küreselleşmenin beraberinde getirdiği fabrikasyon üretimden söz edilmekte, gelenekselliğin korunamamasıyla tek tipleşme sorunu olduğu ve bu anlamda gelenekselliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması için daha fazla çalışma yapılması gerektiği (Akyol, 2017), aşırı ticarileştirme, turistifikasyon, bağlamından koparma, dondurma, çarpık kültürleşme konularına dikkat edilmesi gerektiği, eğitim ve öğretim yolu ile aktarımın sağlanması (Arı, 2021; Fedakâr & Kuzay Demir, 2018) gerektiği ifade edilmektedir. Karakelle & Özbağı'nın (2019) çalışmasında el sanatlarının orijinalliğinin korunmasına yönelik iletişim araçları aracılığıyla daha çok tanıtım yapılması, yaygın eğitim yoluyla halk için kurslar düzenlenmesi, geleneğe bağlı kalınarak turistik ürüne dönüştürülmesi ve bağlamından koparılmadan gelecek nesillere aktarılması şeklinde öneriler sunulmuştur. Ekici & Fedakar (2013), SOKÜM değerlerinin yaşatılarak korunması için çok yönlü bir yaklaşımla bilimsel kurum ve kuruluşların yapacakları araştırmaların önem taşıdığını, yapılan projelerin hayata geçirilmesinde ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılması ve bunların kamuoyuna duyurulmasıyla gerekli katılımın sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Çokişler (2018) çalışmasında, SOKÜM'ün gerçek sahibi olan bireylerin karar alma süreçlerinde etkilerinin az olduğunu belirtmiş, SOKÜM'ün korunmasında yeteri kadar farkındalığın olmadığını öne sürmüş, etkin bir rejim için bütün paydaşların rejimin gerekliliği konusunda da fikir birliğinde olunması gerektiğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgular ışığında, SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmaların az sayıda olduğunu ifade etmek mümkündür. SOKÜM'ün korunması ve sürdürülebilirliği konusunda turizm ile ilişkisinin ele alındığı, turizmin olumsuz

etkilerinin yanı sıra olumlu etkilerinin neler olabileceği konusunda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, son yıllarda SOKÜM'e ilişkin farkındalığın biraz daha arttığı ifade edilebilir. Bilimsel alanda yapılan çalışmalarla, düzenlenen kültürel miras kongreleriyle, etkinliklerle ve özellikle eğitim alanında ön lisans düzeyinde örgün olarak da kültürel miras ve turizm programlarının kurulması ve YÖK 100/2000 Doktora Projesi içerisinde somut olmayan kültürel mirasın öncelikli tematik alanlardan biri olmasıyla bu alana verilen önemin giderek arttığını söylemek mümkündür.

Teknolojik gelişmeler, küreselleşme, ekonomik koşullar gibi sebeplerle somut olmayan kültürel değerlerin yok olma ihtimali gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu çalışmada SOKÜM ile ilgili makalelerin ve tezlerin çeşitli ölçütlere göre profili ortaya konmaya çalışılmış ve sonrasında SOKÜM'ün korunmasına yönelik çalışmalar benzer değişkenler doğrultusunda incelenmiştir. Sonuç olarak benzer yaklaşımlardan bahsedilmiş, mirasın yaşatarak korunması gerektiği ve mirasın metalaşması konusu üzerinde durulduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda SOKÜM'ün korunmasında etkili bir araç olarak turizmden bahsedilmekte ve kültür turizminin mirasın korunmasında ve yönetilmesinde önemli bir rolü olduğu ifade edilmektedir. Ancak, turizmde ekonomik çıkarlarla mirasın metalaştırılması, özünden uzak bir şekilde tanıtılması gibi sorunlarla mirasın sürdürülebilirliği tehlikeye girmektedir. Bu anlamda yapılan araştırmalarda konuya çeşitli açılardan da yaklaşılmıştır. Kimi araştırmalarda yerel halkın miras yönetim sürecine katılımının sağlanması gerektiği, kimi araştırmalarda ise, bu konuda tüm paydaşlara eğitim verilmesi gerektiğine değinilmiştir. Kısacası, SOKÜM ve turizm ilişkisi olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, SOKÜM'ün korunması birçok faktörün bir araya gelmesiyle sağlanabilecektir. Gerek yerel halk, sivil toplum kuruluşları vb. kuruluşlar, gerekse gelen ziyaretçilerde öncelikle bir farkındalık ve bilinç sağlanmalıdır. Bu konuda bölgede çeşitli eğitim faaliyetlerine yer verilmelidir. Turizmin geleneksel kültürü yeniden canlandırmada, gelirlerin artmasında ve kültürel iletişimi sağlamasında etkili olabileceği (Mckercher & Du Cros, 2002:62) göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda kontrollü bir şekilde turizmden faydalanılmalıdır. Ayrıca SOKÜM turizminde koruma ve sürdürülebilirlik anlayışı üzerine daha fazla araştırma yapılmalı, her zaman güncelliği korunmalıdır. Her ne kadar SOKÜM'e yönelik çalışmalar son yıllarda artış gösterse de SOKÜM'ün korunmasına yönelik turizm alanında yapılan çalışmaların sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmanın, yerli alan yazında var olan SOKÜM çalışmalarını inceleyerek, ilgili alanın mevcut durumunu değerlendirme imkânı sağlayacağı, araştırmacılara bütünsel bir bakış açısı ve fikir sunacağı düşünülmektedir. Sonraki araştırmalar için yabancı alan yazının incelenmesi, karşılaştırma yapılması, farklı parametrelerin ele alınması ve bunların tespit edilerek eksik yanların ortaya konulmasına yönelik araştırmalar yapılması önerilebilir. Ayrıca ülkelerin koruma faaliyetlerini ve sonuçlarını içeren araştırmalar yapılabilir.

Bu çalışma DergiPark, Google Akademik, EBSCO, ULAKBİM veri tabanlarında ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan çalışmalar ile sınırlandırılmıştır. Gelecekteki

çalışmaların kitap, bildiri gibi diğer yayınları da dahil etmesi önerilebilir. Yapılan araştırmalarda SOKÜM'ün önemi ve korunması vurgulanmış, bu doğrultuda önerilerde bulunulmuştur. Ancak, SOKÜM'ün yaşatarak korunmasında turizm bir araç olarak görülürse ve bu değerlerin turizme kazandırılmasında deneyim, özgünlük, tanıtım kavramları ön plana çıkarsa turizm ve SOKÜM ilişkisi olumlu yönde daha çok gelişebilir.

SOKÜM unsurları bakımından önemli değerleri içerisinde barındıran Türkiye, hızlı bir şekilde yok olma potansiyeline sahip olan değerleri, korumak, kullanmak, yaşatmak ilkeleri beraberinde turistik ürüne dönüştürmeli ve kültür turizmi kapsamında değerlendirmelidir. Türkiye'nin her bir bölgesinin doğal güzelliklere ve köklü bir geçmişe dayalı olarak zengin bir kültüre sahip olması turizm açısından önemli bir farklılık ve çeşitlilik yaratmaktadır (Emekli, 2006). Ticari kaygılardan ziyade mirasa sahip çıkma, olduğu gibi aktarma ve tanıtma amacı ön planda tutulmalı ve toplumda bu bilinç yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca, kültürel mirasla ilgili her konuda toplum katılımına özen gösterilmeli ve paydaşlarla gerekli işbirliği sağlanmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Teşekkür: Katkılarından dolayı hakemlere teşekkür ederiz.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Güncel Turizm Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Araştırma verileri paylaşılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, N. A., & Olğun, T. N. (2020). Somut olmayan kültürel mirasın Anadolu'da tarihi yerleşimlerin korunması ve sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 16(128), 234-243.
- Akyol, E (2017). Kültürün korunması ve aktarımı bağlamında Beypazarı'nda telkâri sanatı ile ustaları üzerine bir derleme ve değerlendirme. *Journal of Social Sciences & Humanities Researches*, 18(40), 90-109.
- Al, U., & Soydal, İ. (2012). Dergi kendine atfının etkisi: Energy Education Science and Technology örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 699-714.
- Ar, H. & Çelik Uğuz, S. (2015). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberlerinin Rollerine Yönelik Turist Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 8(41), 1046-1418.
- Ashworth, G. (1994). *Building a new heritage tourism, culture and identity in Europe. from history to heritage to identity*. Routledge.

- Ayvacı, H. & Gülcan, B. (2021). Türkiye’de turizm animasyonlarında somut olmayan kültürel miras ulusal unsurlarından yararlanma ve Türk gecesi gösterileri sorunu. *Turizm Akademik Dergisi*, 8(2), 111-129.
- Baytok, A., Boyraz, M. & Başar, B. (2021). Somut olmayan kültürel miras konulu bilimsel yayınların veri görselleştirme tekniği ile bibliyometrik analizi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 246-262.
- Benckendorff, P. & Zehrer, A. (2013). A network analysis of tourism research. *Annals of Tourism Research*, 43, 121-149.
- Belber, B. G. & Sözbilen, G. (2017). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak incelenmesi: Kapadokya örneği. *Avrasya Bilimler Akademisi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(9), 85-102.
- Boyd, S. (2002). Cultural and heritage tourism in Canada: Opportunities, principles and challenges. *Tourism and Hospitality Research*, 3(3), 211-233.
- Chen, J., Guo, Z., Xu, S., Law, R., Liao, C., He, W., & Zhang, M. A (2023). Bibliometric analysis of research on intangible cultural heritage tourism using CiteSpace: The perspective of China. *Land*, 11, 1-17.
- Cohen, E. & Cohen, S. A. (2012). Current sociological theories and Issues in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2177-2202.
- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15, 371-386.
- Cominelli, F. & Greffe, X. (2012). Intangible cultural heritage: Safeguarding for creativity. *City, Culture and Society*, 3, 245-250.
- Cortés-Sánchez, J. D. (2017). Mission and vision statements of universities worldwide-a content analysis. Bogotá: Documento de investigación No. 152, Editorial Universidad del Rosario.
- Cozzani, G., Pozzi, F., Dagnino, F. M., Katos, A. V. & Katsouli, E. F. (2017). Innovative technologies for intangible cultural heritage education and preservation: The case of i-treasures. *Personal and Ubiquitous Computing* 21, 253-265.
- Çapar, G. & Yenipınar, U. (2016). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, (4), 100-115.
- Çelebi, B., Çiftsüren, D. & Dilek, S. E. (2020). Türkiye’de “kültürel miras” konusunda yapılan tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 3(1), 10-19.
- Çelepi, M. S. (2016). Somut olmayan kültürel miras ve üniversite gençliği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 15-35.
- Çiçek, D., & Kozak, N. (2012). Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi’nde yayımlanan hakem denetimli makalelerin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 734-756.
- Çokişler, E. (2018). Uluslararası hukuk açısından somut olmayan kültürel mirasın korunması rejimi. *Millî Folklor*, 30(120), 5-18.
- Dağıstan Ö. & Melike Z. (2005). Türkiye’de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *Şehir Plancısı*, 31, 20-25.

- Ekici, M. & Fedakâr, P. (2013). Ege üniversitesi deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası “yaşatarak koruma.” *Millî Folklor*, 25(100), 50-60.
- Ekici, M. (2004). Bir sempozyumun ardından: somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi. *Millî Folklor*, 16(61), 5-13.
- Emekli, G. (2006). Avrupa Birliği’nde turizm politikaları ve Türkiye’de kültürel turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14, 99-107.
- Fedakâr, P. & Demir, G. K. (2018). Yaşayan insan hazineleri programının somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, 30(120), 90-101.
- Gürçayır Teke, S. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi listelerinde yaşayan miraslar ve sabitlenen gelenekler. *Millî Folklor*, 30(120), 19-31.
- Gürpınar, E. (2001). Kültür ve tabiat varlıklarını koruma üzerine. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24.
- ICOM. (2017). <http://icom.museum/the-organisation/icom-in-brief/icom-missions>, Erişim Tarihi 15.04.2022
- ICOMOS. (2017). <https://www.icomos.org/en/abouticomos/mission-and-vision/history/>, Erişim Tarihi 15.04.2022
- Karakelle, A., & Özbağlı, T. (2019). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında çeyiz geleneği Erzurum örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 23 (3), 668-689.
- Kasapoğlu Akyol, P. (2016). Somut olmayan kültürel mirasın örgün eğitime uygulanması: ağ araştırması (WEBQUEST) örneği. *Millî Folklor*, 28(111), 149-170.
- Keitumetse, S. O. (2014). Towards sustainable communities: community-based cultural heritage resources management (cobachrem) model. *Sustainability* 6, 70-85.
- Kim, S., Im, D. Lee, J. & Choi, H. (2019). Utility of Digital Technologies for the Sustainability of Intangible Cultural Heritage (ICH) in Korea. *Sustainability*, 11(21), 2-19.
- Kim, S., Whitford, M. & Charles, A. (2019a). Development of intangible cultural heritage as a sustainable tourism resource: The intangible cultural heritage practitioners’ perspectives. *Journal of Heritage Tourism*, 14(5-6), 422-435.
- Kutlu, M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: halk kültürü dersi. *Millî Folklor*, 21 (82), 13-18.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2022). <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263666/silahli-bir-catisma-halinde-kultur-mallarinin-korunmasi-.html>, Erişim Tarihi 25.04.2022
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). Gelenekten geleceğe: türkiye’de somut olmayan kültürel miraslar. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kwon, H. (2017). Villagers’ agency in the intangible cultural heritage designation of a korean village ritual. *International Journal of Heritage Studies*, 23(3), 200-214.
- MacCannell, D. (1973). Staged authenticity: arrangements of social space in tourist settings. *American Journal of Sociology*, 79(3), 589-603.
- Mckercher, B. & Du Cros H. (2002). *Cultural tourism, the partnership between tourism and cultural heritage management*. The Hawort Press.

- Medina, L. K. (2003). Commoditizing culture: tourism and Maya identity. *Annals of Tourism Research*, 30(2), 353-368.
- Metin Basat, E. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Millî Folklor*, 25(100), 61-71.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Millî Folklor*, 82, 6-12.
- Ott, M., Dagnino, F. Maria & Pozzi, F. (2015). Intangible cultural heritage: towards collaborative planning of educational interventions. *Computers in Human Behavior*, 51, 1314-1319.
- Öksüz Kuşcuoğlu, G. & Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Ölçer Özünel, E. (2011). Kültür turizminde “yöresel” ve “otantik” olanı sorgulamak ve tüketilmiş mekânları yeniden üretmek üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*, 6(4), 255-262.
- Ölçer Özünel, E. (2017). Somut olmayan kültürel mirasın karanlık yüzleri: turistifikasyon, bağlamından koparma, millileştirme, müzefikasyon, otantikfikasyon ve aşırı ticarileşme. *Kültürel Mirasın Korunması Uluslararası Bursa Sempozyumu*, 349-364.
- Pelit, E. & Türkoğlu, T. (2019). Somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansımaları: ebru sanatı üzerine bir inceleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 101-118.
- Piccialli, F. & Angelo, C. (2017). Cultural heritage and new technologies: trends and challenges. *Personal and Ubiquitous Computing*, 21, 187-189.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25, 348-349.
- Qiu, Q., Zheng, T., Zheng X., & Mu, Zhang. (2020). Visiting intangible cultural heritage tourism sites: From value cognition to attitude and intention. *Sustainability*, 12(132), 2-20.
- Saral, E. & Turhan Tuna, S. (2020). Türkiye’de somut olmayan kültürel miras sözleşmesi bağlamında hazırlanan envanter çalışmalarına genel bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 15(7), 3088-3106.
- Su, X., Li, X., & Kang, Y. (2019). A bibliometric analysis of research on intangible cultural heritage using CiteSpace. *Sage Open*, 9(2), 1-18.
- Sürücü, O. & Başar, M. E. (2016). Kültürel mirası korumada bir farkındalık aracı olarak sanal gerçeklik. *Artium*, 4(1), 13-26.
- Şahin, B., Avcıkurt, C., Soylu, B. Ç., Duman, H. & Şalk, S. (2021). *Dünya Mirası ve Turizm (UNESCO, Programlar ve Uygulamalar)*. Detay Yayıncılık.
- Timothy, D. J. (2011). *Cultural heritage and tourism: An introduction*. Cahnnel View Publications.
- Turhan Tuna, S.T. & Saral, E. (2018). Somut olmayan kültürel mirasın korunması bağlamında Türkiye’de eğitim alanında yapılan bilimsel çalışmalar üzerine bir bibliyografya denemesi. *Muğla Sıtkı Koçman Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 68- 78.

- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, (2022). Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi. <https://www.unesco.org.tr/Pages/168/19>
- Varol, Ç. (2007). Küresel süreçler, yerel kültürler ve turizm. *Kent ve bölge üzerine çalışmalar* (s. 153-167) içinde. Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Ankara.
- Wang, C-Y. (2019). Building a network for preserving intangible cultural heritage through education: A study of Indonesian batik. *International Journal of Art & Design Education*, 38(2), 398-415.
- Yan, W-J. & Chiou, S-C. (2021). The safeguarding of intangible cultural heritage from the perspective of civic participation: the informal education of chinese embroidery handicrafts. *Sustainability* 13, 4958, 1-21.
- Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda bahşiş ile ilgili yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- Zeren A., & Görkem, M. (2021). Somut olmayan kültürel mirasın öğretim uygulamalarıyla aktarımı kapsamında korunması: geleneksel Türk okçuluğu örneği. *Millî Folklor*, 33(131), 176-189.
- Zeren, D., & Kaya, N. (2020). Dijital pazarlama: Ulusal yazının bibliyometrik analizi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 35-52.
- Zhou, Q. B., Zhang, J., Zhang, H. & Ma, J. (2015). A structural model of host authenticity. *Annals of Tourism Research*, 55, 28-45.